

ביאורים

לחטאים יש השפעה הרסנית על נפש האדם. החטא מרחיק את האדם מהקב"ה ומנתק אותו ממקור הקדושה והחיים. בפסקאות אלו הרב קוק מבאר עוד מספר השפעות של החטא:

יכולת התמודדות - האדם במהלך חייו עלול להיקלע לעת צרה. צרה היא מלשון צר, מצומצם, חנוק. זהו מצב שבו אין לאדם אפשרויות רבות והוא חש שהוא נמצא בבור תחתית ואין לו שום חבל הצלה. אדם שדבוק בתורה ובמצוות לא מתרשם מהמצב הנוכחי. הוא יודע שישועת ה' כהרף עין, וחש שמתוך הקושי תיוולד ישועה גדולה. לעומת זאת, אדם שלא שמר באדיקות על פריי המצוות או שלימוד התורה שלו אינו משמעותי ומרכזי אצלו בחייו, ירגיש שאין לו כוח להתמודד. שהוא נשבר ומתמוטט. במצב זה הוא חש עד כמה התורה והמצוות נותנים כוח להתמודד, מה שלא חש בימים כתיקונם. עכשיו הוא מרגיש בדיוק עד כמה הרפיון שלו בעבודת ה' משפיע עליו ואין לו יכולת התמודדות מול המצב הקשה. דבר זה מעורר אותו לשוב בתשובה. הקב"ה ברוב רחמיו מקבלו בתשובה ומיד נותן לו כוח להתמודד. קשיי הצרה הפכו למנוף לצמיחה רוחנית ולתשובה גדולה שמחדשת את כל עבודת ה' אצל האדם.

התדרדרות רוחנית - חטא שלא חוזרים עליו בתשובה מיד מביא תהליך הרסני. כל זמן שלא שבים בתשובה יש בנו מציאות של חטא שיוצר ריחוק בינינו לקב"ה. כל רגע ורגע מצטבר בתוכנו חטא ועוד חטא. הנפש מתרגלת למצב זה. הזעזוע הראשוני לאחר החטא נדם, האדם עובר הלאה והחטא מתקבע בנפשו. במצב זה כבר קשה מאוד לשוב בתשובה. תהליך זה הוא נכון עבור כל חטא לפי מדרגתו של האדם. לכן צריך לשוב במהרה בתשובה ולא לחכות לקביעת החטא בנפשו.

יכולת לקלוט קדושה - החטא מונע מהאדם לקלוט תכנים של קדושה. לכן לפני שבת קודש האדם צריך לשוב בתשובה כדי להיות מסוגל לקבל את קדושת השבת.

הרב קוק מוסיף ואומר שגם ביציאת השבת צריך אדם לשוב בתשובה בשל המצב הרוחני שהיה שרוי בו, על אף שהוא לא חטא במונח הפשוט. אך להיות באותו מצב נפשי גם בשבת וגם ביום חול זהו חטא. למשל, אדם אוכל שלוש סעודות בשבת, וסעודות אלו הן קודש. אם האדם לא יעשה את ההבחנה בין סגנון האכילה ביום חול לסגנון האכילה בשבת הוא עלול להימשך אחר תאוות האכילה בימות החול ובכך יחטא. גם להיות ברמה רוחנית גבוהה בזמן הלא מתאים יכולה להביא לקלקול ולכן צריך לשוב עליה בתשובה, ולהתאים את המצב הנפשי לזמן שבו האדם נמצא.

הרחבות

• הקשר שבין שבת לבין תשובה

בְּעֶרְבֹ שֶׁבֶת קִדְּשׁ צְרִיכִים לְעֶסֶק בְּתִשְׁבָּה עַל כָּל הָעֶבֶר בְּיָמֹת הַחֹל. הרב קוק קושר כאן בין עשיית תשובה לבין קבלת קדושת השבת. מהו הקשר שבין שבת לבין תשובה?

הרב קוק, מבדיל במקום אחר בין שני סוגי חיים שהאדם חי בעולם - הסוג הראשון הוא החיים הפנימיים - חיי הקודש, והסוג השני הוא החיים החיצוניים, שהאדם חי סביב עיסוקו בעולם הזה. תפקידו של האדם בעולם הוא לקשר בין החיים הפנימיים לחיצוניים. אלא שמשמיה זו קשה, כיוון שהאדם בהיותו עסוק בחיי החומר ונתון תחת עולו של יצרו הרע, מתרחק מהחיים הפנימיים.

הפיתרון להתרחקות זו הוא השבת. השבת עושה שתי פעולות: היא מחזקת את חיי הקודש של האדם, ומקרבת את חיי החומריים אל הקודש, דרך הלכות שנועדו לחזק את קדושת השבת גם בצדדים החיצוניים, כלבישת בגדים מיוחדים וכדומה. [עולת ראה חלק ב עמוד כח].

לפי זה, נוכל להבין את דברי הרב כאן. כדי לקבל את קדושת השבת בלא שום מניעה, וכדי לחיות חיי קודש, צריך להיכנס לשבת מתוך תשובה על המדריגות שבהם היה האדם במשך השבוע.

שאלות לדין

- מדוע באיחור התשובה יש חטא בכל רגע בפני עצמו?
- איזו הארה מיום השבת יכולה להזיק בימות החול?

לא. "כָּל הַמְרֻפָּה עֲצָמוּ מִדְּבָרֵי תוֹרָה אֵין לוֹ כֹּחַ לַעֲמוֹד בְּיוֹם צָרָה", והוא הדין אֶפְלוּ בְּמִצְוָה אחת, וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא בְּרַב חֶסֶדוֹ מְעוֹרָר רַחֲמָיו לְזַכֵּר בְּעֵת צָרָה אֶת צְדָדֵי הַטוֹב וְהַתְּעוֹרָרוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁל דְּבָרֵי תוֹרָה וּמִצְוָה, וּמִתּוֹךְ הַצָּרָה טוֹעֲמִים כָּל פְּרֻט וּפְרֻט מִפְּרֻטֵי הַהִתְרַשְׁלוּת שֶׁל תוֹרָה וּמִצְוָה, וְשָׁבִים בְּתִשְׁבָּה וְהַקְב"ה מְקַבֵּל, וּמִתּוֹךְ צָרָה מְמַצֵּא פְדוּת וְרוּחָה.

לב. צְרִיף לְמַהֵר לְשׁוּב בְּתִשְׁבָּה עַל כָּל חֶטָּא, אֶפְלוּ אִם יִהְיֶה מִהֲדַבְּרִים הַקְּלִים מְאֹד, כִּי אַחֲרֵי הַתִּשְׁבָּה דוֹמָה לְאַחֲרֵי טְמֵאָה בְּמִקְדָּשׁ וְשִׁהִיתָ כְּלָאִים בְּלִבֶּיֶשָׁה וְשִׁהִיתָ חֲמִץ בְּפֶסֶח, שֶׁכָּל רֶגַע בְּפָנָי עֲצָמוּ הוּא חֶטָּא מְיֻחָד, וּבְהַכְפֵּל חֶטָּא קַל הַרְבֵּה פְּעָמִים הֲרִי הוּא פְּעוּבוֹת הָעֲגָלָה. וְכֵן מִי שֶׁהוּא בְּמִדְרָגָה שֶׁל הַשְּׂגוּת עֲלִיוֹנוֹת צְרִיף לְשׁוּב בְּתִשְׁבָּה עַל כָּל דְּבוּר יִתֵּר שִׁיִּצָּא מִפִּיו אוֹ אֶפְלוּ דְבוּר נְחוּץ וְקְדוּשׁ בְּלֹא קְדוּשָׁה פְּנִימִית, שְׂכָלִית וְהִרְגָּשִׁית, הָרְאוּיָה לוֹ לְפִי מִדְרָגָתוֹ.

לג. בְּעֶרְבֹ שֶׁבֶת קִדְּשׁ צְרִיכִים לְעֶסֶק בְּתִשְׁבָּה עַל כָּל הָעֶבֶר בְּיָמֹת הַחֹל, כְּדִי לְקַבֵּל קְדוּשַׁת שֶׁבֶת בְּלֹא שׁוּם מְנִיעָה מִכָּל דְּבַר חֶטָּא וְעוֹוֹן. וּבְמִוִּצְאֵי שֶׁבֶת קִדְּשׁ צְרִיכִים לְשׁוּב בְּתִשְׁבָּה עַל הַתְּכַן שֶׁל הָאָרֶת הַשֶּׁבֶת, שִׁיְהִיָּה נְקִי בְּלֹא שׁוּם תְּעַרְבֻת, כְּדִי שְׁאוֹתָם הָעֲנִינִים, שֶׁמִּפְּנֵי קְדוּשַׁת הַשֶּׁבֶת הֵם מִתְבַּטְּלִים וְאֵינָם יְכוּלִים לְפַעֵל וּלְהַזְיֵק, לֹא יִפְרִיעוּ אֶת מְהַלְךְ הַפְּשָׁרוֹת שֶׁל יָמֹת הַחֹל, שֶׁאֵין בָּהֶם אוֹתָהּ הַהֲגָנָה. וְהֵיוּ עֲנִין קְדוּשׁ יָדִים וְרַגְלִים שֶׁל פְּשִׁיטת בְּגָדֵי הַקְּדוּשָׁה שֶׁל כְּהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. כִּי אוֹתָם צְחֻצוּחֵי טְמֵאָה הַמְתַּפְּרָצִים לְתוֹךְ הַקְּדוּשָׁה, וּמִפְּנֵי גְדֹל אוֹר הַקְּדוּשָׁה הֵם מִתְאַמְצִים לְהִתְדַבֵּק בּוֹ, וּבְעֵת שְׁלִיטת הַקְּדוּשָׁה עֲצָמָה אֵינָם יְכוּלִים לְעֲשׂוֹת מְאוּמָה, אֲבָל אַחַר עֵבֶר הָאָרְתָּה צְרִיכִים לְהִשְׁמֹר מֵהֶם עַל יְדֵי תִשְׁבָּה גְדוֹלָה רַבַּת הַחֲדוּהָ הָעוֹ וְהָעֲנוּהָ.

